

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

21 septembrie 2023*

„Trimitere preliminară – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Împrumut ipotecar indexat într-o deviză străină – Criterii de apreciere a caracterului abuziv al unei clauze de conversie – Registrul național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite – Obligația de informare”

În cauza C-139/22,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual din Varșovia – centru, Polonia), prin decizia din 18 ianuarie 2022, primită de Curte la 25 februarie 2022, în procedura

AM,

PM

împotriva

mBank S.A.,

cu participarea:

Rzecznik Finansowy,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din doamna L. S. Rossi, președintă de cameră, domnul S. Rodin (raportor) și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

avocat general: domnul A. M. Collins,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru AM și PM, de W. Bochenek și T. Zaremba, radcowie prawni;

* Limba de procedură: polona.

- pentru mBank S.A., de A. Cudna-Wagner, radca prawny, și B. Miąskiewicz, adwokat;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna și S. Żyrek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de P. Barros da Costa, A. Cunha, B. Lavrador, L. Medeiros și A. Pimenta, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de I. Galindo Martín, S. L. Kaléda, U. Małecka și N. Ruiz García, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între AM și PM, doi consumatori, pe de o parte, și mBank S.A., pe de altă parte, în legătură cu utilizarea de către aceasta din urmă a unor clauze din condițiile generale înscrise în registrul național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite (denumit în continuare „registrul național al clauzelor ilicite”).

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii:

- 3 Al douăzeci și patrulea considerent al Directivei 93/13 are următorul cuprins:
„[...] autoritățile judiciare sau administrative din statele membre trebuie să aibă la dispoziție mijloace adecvate și eficiente pentru a împiedica aplicarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.”
- 4 Articolul 2 litera (b) din această directivă prevede:
„În sensul prezentei directive:
[...]
(b) «consumator» înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale”.

5 Articolul 3 din directiva menționată prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

Faptul că anumite aspecte ale unei clauze sau o anumită clauză au fost negociate individual nu exclude aplicarea prezentului articol pentru restul contractului, în cazul în care o evaluare globală a acestuia indică faptul că este, cu toate acestea, un contract de adeziune.

În cazul în care orice vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] pretinde că s-a negociat individual o clauză standard, acestuia îi revine sarcina probei.

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.”

6 Potrivit articolului 4 din aceeași directivă:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

7 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 are următorul cuprins:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

8 Articolul 7 alineatele (1) și (2) din această directivă prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel

încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare.”

9 Articolul 8 din directiva menționată prevede:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții [a se citi «dispoziții mai stricte»] compatibile cu Tratatul [FUE] în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție [a se citi «un nivel de protecție mai ridicat»].”

Dreptul polonez

10 Potrivit articolului 76 din Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Constituția Republicii Polone):

„Autoritățile publice protejează consumatorii, utilizatorii și chiriașii împotriva activităților care le amenință sănătatea, viața privată și securitatea, precum și împotriva practicilor comerciale neloiale. Domeniul de aplicare al acestei protecții este definit prin lege.”

11 Articolul 22¹ din ustawa – Kodeks cywilny (Legea privind Codul Civil) din 23 aprilie 1964 (Dz. U. din 1964, nr. 16, poziția 93), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „Codul civil”), prevede:

„Prin consumator se înțelege orice persoană fizică ce, în vederea încheierii și a executării unui contract de consum, nu acționează în cadrul activității sale comerciale sau al unei alte activități economice.”

12 Articolul 58 alineatul 1 din Codul civil prevede:

„Un act juridic contrar legii sau prin care se urmărește eludarea legii este nul și neavenit, cu excepția cazului în care o dispoziție pertinentă prevede altfel, în special în cazul în care aceasta prevede că dispozițiile nevalide ale actului juridic sunt înlocuite de dispozițiile pertinente ale legii.”

13 Potrivit articolului 385¹ alineatele 1 și 3 din acest cod:

„1. Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate în mod individual nu sunt obligatorii pentru acesta în cazul în care îi stabilesc drepturile și obligațiile într-un mod contrar bunelor moravuri, cu încălcarea gravă a intereselor sale (clauze contractuale ilicite). Prezenta dispoziție nu se aplică clauzelor care determină prestațiile principale ale părților, inclusiv prețul sau remunerația, atunci când sunt formulate în mod neechivoc.

[...]

3. Clauzele unui contract încheiat cu un consumator care nu au fost negociate individual sunt clauze contractuale cu privire la al căror conținut consumatorul nu a putut avea o influență concretă. Este vorba în special despre clauzele contractuale preluate dintr-un model de contract propus consumatorului respectiv de contractant.”

14 Articolul 385² din Codul civil are următorul cuprins:

„Compatibilitatea clauzelor unui contract cu bunele moravuri este apreciată având în vedere situația existentă la data încheierii acestui contract, ținând seama de conținutul contractului respectiv, de circumstanțele care au însoțit încheierea acestuia, precum și de contractele legate de același contract, în care figurează dispozițiile care fac obiectul aprecierii.”

- 15 Articolul 479³⁶ din ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (Legea privind Codul de procedură civilă) din 17 noiembrie 1964 (Dz. U. din 1964, nr. 43, poziția 296), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumit în continuare „Codul de procedură civilă”), prevedea:
- „Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional din Varșovia – Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, Polonia) este competent să declare nelegalitatea clauzelor unui contract standard.”
- 16 Articolul 479⁴² alineatul 1 din Codul de procedură civilă prevedea:
- „În cazul în care admite acțiunea, instanța reproduce în dispozitivul hotărârii conținutul prevederilor contractuale standard declarate ilicite și interzice utilizarea lor.”
- 17 Articolul 479⁴³ din Codul de procedură civilă avea următorul cuprins:
- „O hotărâre judecătorească definitivă își produce efectele față de terți din momentul înscrierii dispoziției contractuale standard declarate ilicite în registrul menționat la articolul 479⁴⁵ alineatul 2.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 18 La 7 octombrie 2009, reclamantii din litigiul principal, care sunt căsătoriți, au încheiat cu mBank un contract de împrumut ipotecar pentru persoane fizice indexat în funcție de cursul de schimb al francului elvețian (CHF) (denumit în continuare „contractul de împrumut în discuție în litigiul principal”). Acest contract avea ca obiect un împrumut în valoare de 246 500 de zloți polonezi (PLN) (aproximativ 54 560 de euro). Acesta prevedea o rată variabilă a dobânzii, determinată ca fiind rata de bază de *3 Month London Interbank Offered Rate* (LIBOR 3M) pentru moneda în care fusese acordat acest împrumut, majorată cu marja fixă a băncii de 2,70 %, pe toată perioada împrumutului respectiv.
- 19 În cadrul contractului de împrumut în discuție în litigiul principal, reclamantii din litigiul principal au semnat o declarație potrivit căreia luaseră cunoștință de riscurile pe care le implica semnarea respectivului contract, precum și de condițiile acestuia.
- 20 La data cererii de împrumut, AM, titulară a unei diplome postuniversitare, era angajată a mBank de trei ani și jumătate. Un angajat al mBank îi prezentase acesteia un tabel al istoricului evoluției cursului de schimb CHF/PLN în cei trei ani care au precedat introducerea acestei cereri, precum și o simulare care anticipa evoluția quantumului datoriei și a ratelor împrumutului în ipoteza unei creșteri a acestui curs de schimb. În schimb, PM, care a semnat cererea de împrumut și contractul de împrumut în discuție în litigiul principal, nu a participat la procedura de acordare a aceluiași împrumut și nici la reuniunile organizate cu angajații mBank.
- 21 La 7 aprilie 2020, AM și PM au introdus la Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual din Varșovia – centru, Polonia), care este instanța de trimitere, o acțiune împotriva mBank, întemeiată pe nulitatea anumitor clauze din contractul de împrumut în discuție în litigiul principal. În cadrul acestei acțiuni, ei solicită obligarea mBank la plata sumei de 37 439,70 PLN (aproximativ 8 290 de euro), majorată cu dobânzi legale, pentru rambursarea ratelor în capital și a dobânzilor, în măsura în care acestea ar fi fost percepute în mod nejustificat, și, în cazul în care instanța de trimitere ar declara nulitatea acestui contract, a sumei de 74 768,63 PLN (aproximativ 16 550 de euro), majorată cu dobânzi legale, pentru rambursarea fondurilor încasate de pârâta din litigiul principal.

- 22 Instanța de trimitere arată că, la 5 august 2014, Prezes Urzędu Konkurencji i Konsumentów (președintele Oficiului pentru protecția Concurenței și a Consumatorilor, Polonia) a înscris în registrul național al clauzelor ilicite clauza din contractul standard utilizat de mBank, potrivit căreia „[r]atele de capital și dobândă, precum și dobânzile se rambursează în [zloți polonezi] după conversia acestora conform cursului de schimb al [francului elvețian] din tabelul cursului de schimb al [...] Bank S.A. valabil în ziua rambursării la ora 14:50”.
- 23 În plus, la 25 mai 2021, președintele Oficiului pentru protecția Concurenței și a Consumatorilor a înscris în registrul național al clauzelor ilicite clauzele din contractul standard utilizat de mBank, potrivit cărora „[v]aloarea ratelor de cumpărare/vânzare a valutei aplicabile într-o anumită zi lucrătoare poate suferi modificări. Decizia de a modifica valoarea cursului de schimb, precum și frecvența acestei modificări se ia de către bancă ținând seama de criteriile enumerate la alineatul 6” și „[r]atele de cumpărare/vânzare de valută, precum și valoarea diferenței de curs valutar se stabilesc ținând seama de următorii factori: 1) cotațiile actuale ale cursului de schimb pe piața interbancară, 2) oferta și cererea de valută pe piața națională, 3) diferențele dintre ratele dobânzii și ratele inflației pe piața națională, 4) lichiditatea pieței valutilor, 5) balanța de plăți și balanța comercială.”
- 24 Potrivit instanței de trimitere, clauze contractuale similare sau identice cu cele înscrise la 5 august 2014 și la 25 mai 2021 în registrul național al clauzelor ilicite sunt considerate abuzive de instanțele poloneze, pentru motivul că astfel de clauze contractuale dau băncii în cauză dreptul de a stabili în mod liber cursul de schimb al monedei străine de referință și, în consecință, dreptul de a stabili în mod liber cuantumul prestației care trebuie furnizată de un împrumutat, iar aceasta în condițiile în care, în același timp, împrumutatul este obligat să ramburseze împrumutul numai în zloți polonezi.
- 25 Această instanță constată, în plus, că clauzele contractului de împrumut în discuție în litigiul principal au același conținut precum clauzele înscrise în registrul național al clauzelor ilicite menționate la punctul 23 din prezenta hotărâre.
- 26 Instanța de trimitere menționată ridică problema dacă simpla constatare a faptului că un contract conține o clauză al cărei conținut corespunde unei clauze înscrise în registrul național al clauzelor ilicite este suficientă pentru a constata că această clauză constituie o clauză contractuală ilicită, fără a fi necesar să se examineze și să se stabilească circumstanțele încheierii acestui contract.
- 27 Deși contractul de împrumut în discuție în litigiul principal conține clauze care prevăd că acest împrumut este rambursat în zloți polonezi, în timp ce mBank transformă această monedă în franci elvețieni la propriul curs de schimb, acesta cuprinde de asemenea o clauză, rezultată din noua redactare a condițiilor generale ale mBank, din data de 1 iulie 2009, care prevede posibilitatea reclamantilor din litigiul principal de a rambursa împrumutul menționat direct în franci elvețieni. Astfel, aceștia din urmă pot converti suma care trebuie rambursată lunar în funcție de cursul de schimb al instituției bancare la alegerea lor și nu mai depind de cursul de schimb stabilit de mBank.
- 28 Jurisprudența națională nu este uniformă în ceea ce privește aspectul dacă o clauză contractuală își poate pierde caracterul abuziv ca urmare a unei alte clauze din acest contract care o face să devină facultativă.

- 29 Fără a aduce atingere aspectului dacă cele două clauze în cauză trebuie declarate abuzive în mod automat, instanța de trimitere ar trebui cel puțin să aprecieze caracterul abuziv al clauzei care prevede că contractul de împrumut în discuție în litigiul principal este indexat în funcție de francul elvețian în măsura în care această clauză nu a fost niciodată înscrisă în registrul național al clauzelor ilicite.
- 30 În acest context, instanța de trimitere ridică problema dacă mBank ar fi trebuit să fie obligată să furnizeze informații cu privire la riscul de schimb valutar și lui AM, angajata sa la data cererii de împrumut, având în vedere formarea și experiența profesională a acesteia.
- 31 În cazul unui răspuns negativ, cu alte cuvinte în ipoteza în care, atunci când un profesionist încheie un contract unic cu doi consumatori, intensitatea obligației de informare care revine profesionistului ar putea varia în funcție de consumatorul în cauză, instanța menționată ridică problema consecințelor care pot decurge de aici, în special în ceea ce privește posibilitatea de a constata caracterul abuziv al unei clauze sau chiar nulitatea acestui contract, numai în raport cu unul dintre acești doi consumatori.
- 32 În aceste condiții, Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Tribunalul Districtual din Varșovia – centru) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 3 alineatul (1), articolul 7 alineatele (1) și (2) și articolul 8 din Directiva [93/13] și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că, pentru ca o clauză contractuală care nu a fost negociată în mod individual să fie considerată abuzivă, este suficient ca conținutul acestei clauze să corespundă conținutului unei clauze dintr-un contract standard care a fost înscrisă în registrul clauzelor ilicite?
- 2) Articolul 3 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretat în sensul că se opune unei [jurisprudențe] naționale potrivit căreia o clauză contractuală abuzivă își pierde caracterul abuziv dacă consumatorul poate alege să își execute obligațiile contractuale pe baza unei alte clauze contractuale care este echitabilă?
- 3) Articolul 3 alineatul (1) și articolul 4 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretate în sensul că profesionistul are obligația de a informa fiecare consumator cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului și la riscurile asociate contractului, chiar dacă consumatorul în cauză are cunoștințe adecvate în domeniul respectiv?
- 4) Articolul 3 alineatul (1), articolul 6 alineatul [1] și articolul 7 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretate în sensul că, în cazul în care mai mulți consumatori încheie același contract cu un singur profesionist, aceleași clauze contractuale pot fi considerate abuzive pentru primul consumator și echitabile pentru cel de al doilea și, în acest caz, consecința acestui fapt poate fi faptul că contractul este nul în ceea ce privește primul consumator și valabil pentru al doilea consumator, astfel încât [acesta din urmă] este supus tuturor obligațiilor care decurg din contract?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 33 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1), articolul 7 alineatele (1) și (2), precum și articolul 8 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că se opun ca o clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să fie considerată abuzivă de autoritățile naționale în cauză pentru simplul motiv că conținutul său este echivalent cu cel al unei clauze dintr-un contract standard înscrise în registrul național al clauzelor ilicite.
- 34 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, sistemul de protecție pus în aplicare prin Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare (Hotărârea din 4 mai 2023, BRD Groupe Société Générale și Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, punctul 24, precum și jurisprudența citată).
- 35 Prin urmare, mai întâi, în temeiul articolului 3 alineatul (1) din această directivă, o clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din acest contract, în detrimentul consumatorului în cauză, în timp ce, în temeiul articolului 6 alineatul (1) din directiva menționată, o astfel de clauză abuzivă nu creează obligații pentru acest consumator. Această din urmă dispoziție urmărește să înlocuiască echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților cu un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceștia din urmă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 mai 2023, BRD Groupe Société Générale și Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, punctul 25, precum și jurisprudența citată).
- 36 În continuare, date fiind natura și importanța interesului public pe care îl constituie protecția consumatorilor care se găsesc într-o astfel de situație de inferioritate, articolul 7 alineatul (1) din aceeași directivă coroborat cu al douăzeci și patru considerent al acesteia impune statelor membre obligația să prevadă mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști (Hotărârea din 4 mai 2023, BRD Groupe Société Générale și Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, punctul 27, precum și jurisprudența citată).
- 37 După cum reiese din articolul 7 alineatul (2) din Directiva 93/13, mijloacele sus-menționate includ posibilitatea ca persoanele sau organizațiile care au un interes legitim în protecția consumatorilor să introducă o acțiune în justiție pentru a se stabili dacă clauzele elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive și să obțină, în acest caz, interzicerea lor (Hotărârea din 26 aprilie 2012, Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 36).
- 38 În speță, întrucât reclamantii din litigiul principal au sesizat instanța de trimitere cu o cerere referitoare la un anumit contract, nu este necesar să se răspundă la prima întrebare în lumina articolului 7 alineatul (2) din Directiva 93/13.
- 39 În sfârșit, potrivit celui de al doisprezecelea considerent al directivei menționate, aceasta efectuează doar o armonizare parțială și minimă a legislațiilor naționale privind clauzele abuzive, lăsând statelor membre posibilitatea de a asigura consumatorului în cauză, cu respectarea Tratatului FUE, un nivel de protecție mai ridicat prin dispoziții naționale mai stricte decât cele

din directiva menționată. În plus, în conformitate cu articolul 8 din directiva menționată, statele membre pot adopta sau menține dispoziții mai stricte compatibile cu acest tratat în domeniul reglementat de directiva menționată, pentru a-i asigura respectivului consumator un nivel de protecție mai ridicat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, punctul 54 și jurisprudența citată).

- 40 Or, în ceea ce privește registrul național al clauzelor ilicite, Curtea a statuat deja, pe de o parte, că un mecanism precum acest registru, care constă în întocmirea unei liste de clauze care trebuie considerate abuzive, intră sub incidența dispozițiilor mai stricte pe care statele membre le pot adopta sau menține în temeiul articolului 8 din Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 61) și că acest registru corespunde, în principiu, interesului protecției consumatorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, Biuro podróży „Partner”, C-119/15, EU:C:2016:987, punctul 36).
- 41 Astfel, constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale în litigiu pe baza unei comparații între conținutul acesteia și cel al unei clauze incluse în registrul național al clauzelor ilicite poate contribui rapid la încetarea efectelor clauzelor abuzive utilizate într-un număr mare de contracte în privința consumatorilor care sunt părți la aceste contracte.
- 42 Acesta este, de altfel, modul în care Curtea a considerat, tot în temeiul articolului 8 din Directiva 93/13, că statele membre pot extinde protecția prevăzută la articolul 3 alineatele (1) și (3) din această directivă coroborat cu punctul 1 din anexa la directiva menționată, declarând abuzive, în general, clauzele standard care sunt enumerate la acest punct, fără a fi necesară o examinare suplimentară potrivit criteriilor care figurează la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 (Hotărârea din 19 septembrie 2019, Lovasné Tóth, C-34/18, EU:C:2019:764, punctul 47).
- 43 Pe de altă parte, Curtea a statuat că, în măsura în care registrul național al clauzelor ilicite este gestionat în mod transparent, nu numai în interesul consumatorilor, ci și al profesioniștilor, și este actualizat, cu respectarea principiului securității juridice, instituirea acestui registru este compatibilă cu dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, Biuro podróży „Partner”, C-119/15, EU:C:2016:987, punctele 36 și 39-43).
- 44 Astfel, Curtea a constatat că aplicarea mecanismului registrului clauzelor abuzive presupune o apreciere de către instanța națională competentă a echivalenței clauzei contractuale contestate cu o clauză din condițiile generale considerată ilicită și care figurează în acest registru și posibilitatea profesionistului în cauză de a contesta această echivalență în fața unei instanțe naționale pentru a se stabili dacă, ținând seama de ansamblul împrejurărilor pertinente proprii fiecărei spețe, această clauză contractuală este efectiv identică cu cea înscrisă într-un asemenea registru, având în vedere printre altele efectele pe care le produce (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2016, Biuro podróży „Partner”, C-119/15, EU:C:2016:987, punctele 40-42).
- 45 Pe de altă parte, trebuie amintit de asemenea că, deși, în conformitate cu articolul 8 din Directiva 93/13, statele membre rămân libere să prevadă în dreptul lor intern o examinare din oficiu mai extinsă decât cea pe care instanțele lor trebuie să o efectueze în temeiul acestei directive sau chiar proceduri simplificate de apreciere a caracterului abuziv al unei clauze contractuale, precum cea în discuție în litigiul principal, instanța națională rămâne totuși, ca regulă generală, obligată să informeze părțile în litigiu cu privire la această apreciere și să le invite să o dezbată în

contradictoriu, potrivit modalităților prevăzute de normele naționale de procedură în această privință (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punctele 41 și 42).

- 46 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 3 alineatul (1), articolul 7 alineatul (1) și articolul 8 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca o clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să fie considerată abuzivă de autoritățile naționale în cauză pentru simplul motiv că conținutul său este echivalent cu cel al unei clauze dintr-un contract standard înscrise în registrul național al clauzelor ilicite.

Cu privire la a doua întrebare

- 47 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală care, ca urmare a condițiilor de executare a anumitor obligații ale consumatorului în cauză pe care le prevede, trebuie considerată abuzivă poate pierde un astfel de caracter în virtutea unei alte clauze din acest contract care prevede posibilitatea consumatorului respectiv de a executa aceste obligații în condiții diferite.
- 48 Potrivit unei jurisprudențe constante, competența Curții în materie privește interpretarea noțiunii „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din directivă și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile directivei menționate, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de circumstanțele proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței naționale indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (Hotărârea din 8 decembrie 2022, Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, C-600/21, EU:C:2022:970, punctul 38).
- 49 În această privință, trebuie amintit că, la aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale care nu s-a negociat individual, instanței naționale îi revine sarcina să determine, ținând seama de criteriile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 5 din Directiva 93/13, dacă, având în vedere împrejurările proprii ale speței, o astfel de clauză îndeplinește cerințele bunei-credințe, echilibrului și transparenței prevăzute de această directivă (a se vedea Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 50, precum și jurisprudența citată).
- 50 Desigur, pentru a efectua o apreciere cu privire la caracterul eventual abuziv al clauzei contractuale pe care se întemeiază cererea cu care este sesizată, instanța națională trebuie să țină seama de toate celelalte clauze ale contractului în cauză (Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, EU:C:2021:68, punctul 58 și jurisprudența citată), în măsura în care, în funcție de conținutul acestui contract, poate fi necesar să se evalueze efectul cumulativ al tuturor clauzelor acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 martie 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, punctul 47 și jurisprudența citată).
- 51 Cu toate acestea, Curtea a precizat că instanța națională trebuie, în cadrul aprecierii caracterului abuziv al unei clauze, să se raporteze numai la data încheierii contractului în cauză și să evalueze, printre altele, în lumina tuturor împrejurărilor care însoțesc această încheiere, dacă această clauză implica ea însăși un dezechilibru între drepturile și obligațiile părților în favoarea profesionistului

- în cauză, iar aceasta deși respectivul dezechilibru nu ar putea să se producă decât dacă s-ar realiza anumite împrejurări sau deși, în alte împrejurări, clauza menționată ar putea fi chiar în beneficiul consumatorului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, EU:C:2021:68, punctele 54 și 55).
- 52 În speță, din cererea de decizie preliminară rezultă că contractul de împrumut în discuție în litigiul principal cuprinde clauze al căror conținut este echivalent cu cel al clauzelor înscrise în registrul național al clauzelor ilicite care obligă un împrumutat să ramburseze un împrumut indexat într-o monedă străină numai în monedă națională convertită în funcție de un curs de schimb determinat în mod liber de banca în cauză.
- 53 În plus, contractul de împrumut în discuție în litigiul principal cuprinde și alte clauze care le permit reclamantilor din litigiul principal să ramburseze împrumutul în cauză direct în franci elvețieni, ceea ce are drept consecință faptul că aceștia pot obține suma care trebuie rambursată lunar în această monedă de la o instituție la alegerea lor, fără a lăsa astfel mBank să stabilească în mod liber această sumă. După cum subliniază Comisia Europeană în observațiile sale scrise, aceste alte clauze constituie, așadar, un mod alternativ de rambursare a împrumutului de către consumatorul în cauză în raport cu cel prevăzut de clauzele menționate la punctul anterior.
- 54 Or, din cuprinsul punctului 23 din prezenta hotărâre reiese că aceste din urmă clauze au fost considerate abuzive pentru motivul că oferă băncii în cauză dreptul de a stabili în mod liber cursul de schimb și, prin urmare, quantumul prestației care trebuie furnizată și creează, prin ele însele, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților în favoarea profesionistului în cauză. În consecință, faptul că acest dezechilibru poate să nu se producă, deoarece consumatorul în cauză decide, în cursul executării contractului, să recurgă la modalități alternative de rambursare a împrumutului prevăzute de acesta, nu are incidență, astfel cum s-a arătat la punctul 51 din prezenta hotărâre, asupra aprecierii caracterului abuziv al acestor din urmă clauze ca atare.
- 55 Trebuie adăugat că includerea într-un contract încheiat cu un consumator a două clauze alternative privind executarea aceleiași obligații în sarcina acestuia, dintre care una este abuzivă, iar cealaltă licită, permite profesionistului în cauză să speculeze cu privire la faptul că, dintr-o lipsă de informare, dintr-o neatenție sau dintr-o neînțelegere, consumatorul va executa obligația în discuție potrivit clauzei care provoacă, în detrimentul său, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților. Prin urmare, un astfel de mecanism contractual poate prezenta în sine un caracter abuziv.
- 56 Pe de altă parte, a nu constata nulitatea unei clauze abuzive ar fi de natură să aducă atingere realizării obiectivului pe termen lung urmărit la articolul 7 din Directiva 93/13, care este acela de a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști.
- 57 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală care, ca urmare a condițiilor de executare a anumitor obligații ale consumatorului vizat pe care le prevede, trebuie considerată abuzivă nu poate pierde un astfel de caracter în virtutea unei alte clauze din acest contract care prevede posibilitatea consumatorului respectiv de a executa aceste obligații în condiții diferite.

Cu privire la a treia întrebare

- 58 A treia întrebare, care privește interpretarea articolului 3 alineatul (1) și a articolului 4 alineatul (1) din Directiva 93/13, privește cerința de transparență care revine unui profesionist înainte de încheierea unui contract de împrumut indexat într-o monedă străină față de candidatul împrumutat atunci când acesta din urmă este angajatul său. Cu toate acestea, respectiva cerință de transparență este prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din această directivă, în ceea ce privește clauze precum cele în discuție în litigiul principal, iar noțiunea de „consumator” este definită la articolul 2 litera (b) din directiva menționată.
- 59 Prin urmare, trebuie să se considere că, prin intermediul celei de a treia întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 2 litera (b) din aceasta trebuie interpretat în sensul că un profesionist are obligația de a informa consumatorul vizat cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului încheiat și cu privire la riscurile legate de acest contract chiar în condițiile în care acest consumator este angajatul său și are cunoștințe relevante în domeniul contractului menționat.
- 60 Trebuie amintit că cerința de transparență a clauzelor contractuale, prevăzută la articolul 4 alineatul (2) din această directivă, trebuie înțeleasă ca impunând nu numai ca respectiva clauză să fie inteligibilă pentru un consumator din punct de vedere formal și gramatical, ci și ca un consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat să poată fi în măsură să înțeleagă funcționarea concretă a acestei clauze și să evalueze, astfel, pe baza unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice, potențial semnificative, ale unei asemenea clauze asupra obligațiilor sale financiare (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 64 și jurisprudența citată).
- 61 Această referire la consumatorul mediu constituie un criteriu obiectiv. De altfel, noțiunea de „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, are un caracter obiectiv și este independentă de cunoștințele concrete pe care persoana în cauză le poate avea sau de informațiile de care această persoană dispune în mod real (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin et Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctul 24, precum și jurisprudența citată).
- 62 În ceea ce privește, mai precis, contractele de împrumut indexate într-o monedă străină, precum cel în discuție în litigiul principal, cerința de transparență a clauzelor contractuale implică printre altele ca un profesionist să informeze în mod clar consumatorul vizat cu privire la faptul că, prin încheierea unui astfel de contract, acesta se expune unui risc de schimb valutar care îi va fi, eventual, dificil de asumat din punct de vedere economic în cazul deprecierei monedei în care își primește veniturile. În plus, profesionistul trebuie să îi prezinte acestui consumator posibilele variații ale cursurilor de schimb valutar și riscurile inerente încheierii unui astfel de contract (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 71 și jurisprudența citată).
- 63 Informațiile comunicate de profesionistul menționat trebuie să poată permite unui consumator mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat nu numai să înțeleagă că, în funcție de variațiile cursului de schimb, evoluția parității dintre moneda de calcul și moneda de plată poate determina consecințe defavorabile față de obligațiile sale financiare, ci și să înțeleagă, în cadrul semnării unui contract de împrumut indexat în monedă străină, riscul real la care se expune acest

consumator, pe toată durata contractului de împrumut menționat, în ipoteza unei depreciere severe a monedei în care își primește veniturile în raport cu moneda de calcul (Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19-C-782/19, EU:C:2021:470, punctul 72).

- 64 Revine instanței naționale, atunci când ține seama de toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului, obligația să verifice dacă au fost comunicate consumatorului respectiv toate elementele care pot avea un efect asupra întinderii obligației sale și care îi permit să evalueze consecințele financiare ale acesteia [Hotărârea din 12 ianuarie 2023, D. V. (Onorarii de avocat – Principiul tarifului orar), C-395/21, EU:C:2023:14, punctul 38 și jurisprudența citată].
- 65 În speță, din indicațiile furnizate de instanța de trimitere reiese că AM, care, împreună cu PM, a încheiat un contract de împrumut indexat într-o monedă străină, a fost angajata mBank și dispunea, ca urmare a formării sale și a experienței sale profesionale, de cunoștințe referitoare la caracteristicile esențiale și la riscurile legate de acest contract de împrumut care erau cele ale unui consumator mai avizat decât consumatorul mediu.
- 66 Cu toate acestea, din cuprinsul punctelor 60 și 61 din prezenta hotărâre rezultă că respectarea cerinței de transparență trebuie verificată în raport cu standardul obiectiv al consumatorului mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat, căruia nu îi corespund, printre altele, nici consumatorul mai puțin avizat decât acest consumator mediu, nici consumatorul mai avizat decât acesta din urmă.
- 67 Pe de altă parte, din modul de redactare a articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13 reiese că protecția acordată de această directivă depinde de scopurile în care acționează o persoană fizică, și anume cele care se află în afara activității sale profesionale, iar nu de cunoștințele speciale de care dispune această persoană.
- 68 Această concepție largă a noțiunii de „consumator” permite să se asigure protecția acordată de această directivă tuturor persoanelor fizice care se află într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește nu numai nivelul de informare, ci și puterea de negociere, situație care determină aceste persoane fizice să adere la condițiile redactate în prealabil de acest profesionist, fără a putea exercita vreo influență asupra conținutului acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctele 25 și 28).
- 69 Astfel, faptul că o persoană fizică încheie un contract, altul decât un contract de muncă, cu angajatorul său nu împiedică, în sine, calificarea acestei persoane drept „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13 (Hotărârea din 21 martie 2019, Pouvin și Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, punctul 29).
- 70 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la a treia întrebare că articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 2 litera (b) din aceasta trebuie interpretat în sensul că un profesionist are obligația de a informa consumatorul vizat cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului încheiat cu acesta și cu privire la riscurile legate de acest contract chiar în condițiile în care acest consumator este angajatul său și are cunoștințe relevante în domeniul contractului menționat.

Cu privire la a patra întrebare

- 71 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă dispozițiile Directivei 93/13 trebuie interpretate în sensul că, atunci când doi consumatori încheie același contract cu un profesionist, aceleași clauze contractuale pot fi considerate abuzive în raport cu primul consumator și echitabile în raport cu cel de al doilea.
- 72 După cum rezultă din cuprinsul punctului 31 din prezenta hotărâre, această întrebare nu a fost adresată decât în ipoteza în care s-ar da un răspuns negativ la a treia întrebare. Întrucât nu aceasta este situația, nu este necesar să se răspundă la a patra întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 73 Întrucât, în privința părților din litigiile principale, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

- 1) **Articolul 3 alineatul (1), articolul 7 alineatul (1) și articolul 8 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca o clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să fie considerată abuzivă de autoritățile naționale în cauză pentru simplul motiv că conținutul său este echivalent cu cel al unei clauze dintr-un contract standard înscrise în registrul național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite.**
- 2) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală care, ca urmare a condițiilor de executare a anumitor obligații ale consumatorului vizat pe care le prevede, trebuie considerată abuzivă nu poate pierde un astfel de caracter în virtutea unei alte clauze din acest contract care prevede posibilitatea consumatorului respectiv de a executa aceste obligații în condiții diferite.**
- 3) **Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 coroborat cu articolul 2 litera (b) din aceasta trebuie interpretat în sensul că un profesionist are obligația de a informa consumatorul vizat cu privire la caracteristicile esențiale ale contractului încheiat cu acesta și cu privire la riscurile legate de respectivul contract chiar în condițiile în care acest consumator este angajatul său și are cunoștințe relevante în domeniul contractului menționat.**

Semnături